

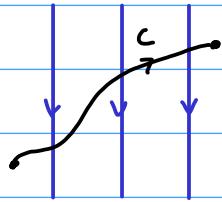
Vektoranalyse

- Skalare funksjoner og vektorfelt

- Integraler 1D, 2D, 3D

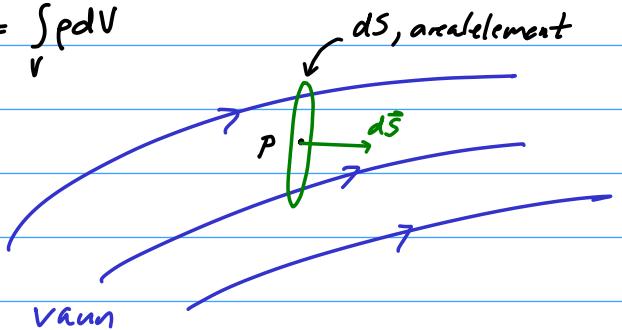
$$\text{Linjeintegral: F.eks. arbeid: } \nabla V = \int_C \vec{F} \cdot d\vec{r}$$

$$= \int_C \vec{F} \cdot \frac{\vec{F}'(t)dt}{d\vec{r}}$$

$$\text{Flakintegral: F.eks. strøm: } I = \int_S \vec{J} \cdot d\vec{S}$$

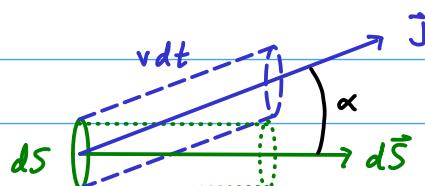
$$\text{Volumintegral: F.eks. masse: } m = \int_V \rho dV$$

$$\text{Def.: Strømtetthet: } \bar{J} = \rho \vec{v} \leftarrow \begin{matrix} \text{hastighet} \\ \text{massetetthet} \end{matrix}$$

$$\text{Enhet: } \frac{\text{kg}}{\text{m}^3} \cdot \frac{\text{m}}{\text{s}} = \frac{\text{kg}}{\text{m}^2 \cdot \text{s}}$$

I punktet P er $\vec{J} \cdot d\vec{S}$ hvor mye vann (i kg) som strømmer gjennom $d\vec{S}$ per tidsenhet:

Ha dt fyller vannet den skjive sylinderen. Volum: $dS \cdot v dt \cdot \cos \alpha$.

$$\text{Masste } \rho dS v dt \cos \alpha = \rho v dS \cos \alpha \cdot dt = \vec{J} \cdot d\vec{S} dt.$$

Dvs.: Per tidsenhet strømmer det $\vec{J} \cdot d\vec{S}$ masse vann gjennom dS .

$$I = \int_S \vec{J} \cdot d\vec{S} = \text{fluksen av } \bar{J} \text{ gjennom } S$$

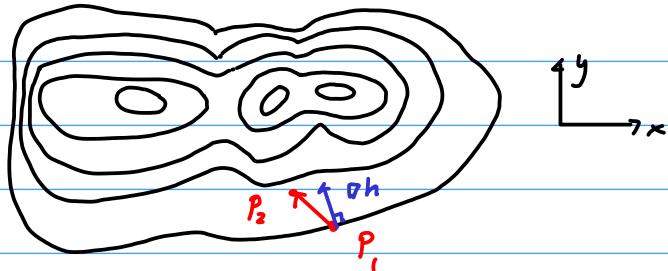
= vannmengde gjennom S per tidsenhet = strøm

Gradient

Høyden $h(x, y)$ angitt med høydekurver

$$P_1 = (x, y)$$

$$P_2 = (x + dx, y + dy)$$

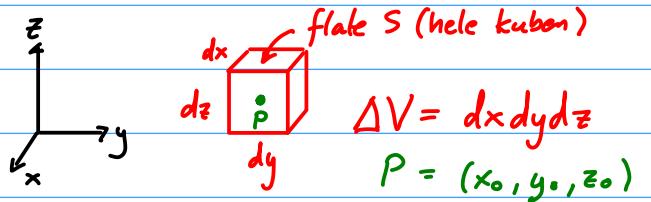
$$dh = \underbrace{\frac{\partial h}{\partial x} dx + \frac{\partial h}{\partial y} dy}_{\text{kjerneregelen}} = \underbrace{(\frac{\partial h}{\partial x}, \frac{\partial h}{\partial y})}_{\nabla h} \cdot \underbrace{(dx, dy)}_{d\vec{l}} = |\nabla h| |d\vec{l}| \cos \theta$$

Høyden endrer seg raskest hvis vi går i retningen til ∇h . Da er $\theta = 0$, og stigningen $|\nabla h|$ hvis man går 1 i horisontal retning.

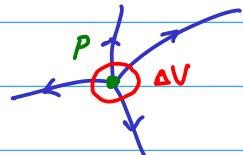
- 3D: $\nabla U = \frac{\partial U}{\partial x} \hat{x} + \frac{\partial U}{\partial y} \hat{y} + \frac{\partial U}{\partial z} \hat{z} = \underbrace{(\frac{\partial}{\partial x}, \frac{\partial}{\partial y}, \frac{\partial}{\partial z})}_\nabla U$ vektor
- ∇U i skalær
- $\nabla U \perp$ flatene $U = \text{konst.}$
- ∇U kan regnes ut i sylinder og sferiske koord. Se formelsamling.

Divergens

$$\operatorname{div} \vec{A} \stackrel{\text{def}}{=} \lim_{\Delta V \rightarrow 0} \frac{\oint_S \vec{A} \cdot d\vec{S}}{\Delta V}$$

$\operatorname{div} \vec{A}$ i P mäter hvor mye $\vec{A}$ strømmer ut fra P :

$$\oint_S \vec{A} \cdot d\vec{S} = \int_S \vec{A} \cdot \hat{n} dS$$

T normalvektor (enhetsv.) til S

$$= \int_{\text{foran}} A_x(\text{foran}) dy dz - \int_{\text{bak}} A_x(\text{bak}) dy dz$$

$$- \int_{\text{venstre}} A_y(\text{venstre}) dx dz + \int_{\text{høyre}} A_y(\text{høyre}) dx dz$$

$$+ \int_{\text{topp}} A_z(\text{topp}) dx dy - \int_{\text{bunn}} A_z(\text{bunn}) dx dy$$

$$\rightarrow \frac{\partial A_x}{\partial x} dx dy dz + \frac{\partial A_y}{\partial y} dx dy dz + \frac{\partial A_z}{\partial z} dx dy dz$$

↑ fordi $A_x(\text{foran}) - A_x(\text{bak}) = A_x(x_0 + dx/2, y_0, z_0) - A_x(x_0 - dx/2, y_0, z_0)$

$$= \frac{\partial A_x}{\partial x} dx \quad \text{osv.}$$

$$\Rightarrow \operatorname{div} \vec{A} = \frac{\partial A_x}{\partial x} + \frac{\partial A_y}{\partial y} + \frac{\partial A_z}{\partial z} = \nabla \cdot \vec{A}$$

- Fins også i syl. og sfør. koord. Slå opp!

- $\nabla \cdot \vec{A}$ er en skalar!

- $\nabla \cdot (a\vec{A} + b\vec{B}) = a \nabla \cdot \vec{A} + b \nabla \cdot \vec{B}$

Divergenssteometet

$$\int_S \vec{A} \cdot d\vec{S} = \int_V \nabla \cdot \vec{A} dV$$

for enhver lukket flate S ,
 S omslutter V

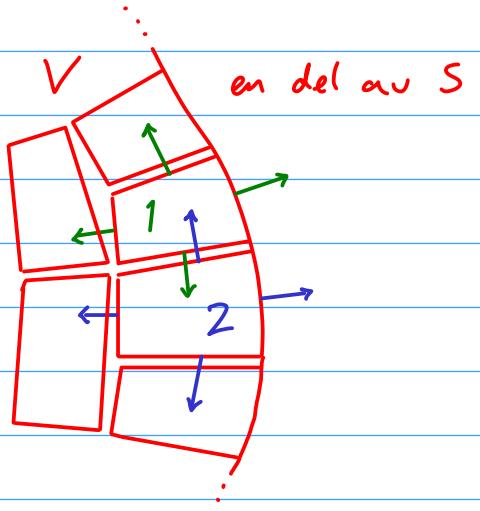
For 1: $\nabla \cdot \vec{A} dV_1 = \oint_{S_1} \vec{A} \cdot d\vec{S}$ (def. av divergens)

2: $\nabla \cdot \vec{A} dV_2 = \oint_{S_2} \vec{A} \cdot d\vec{S}$

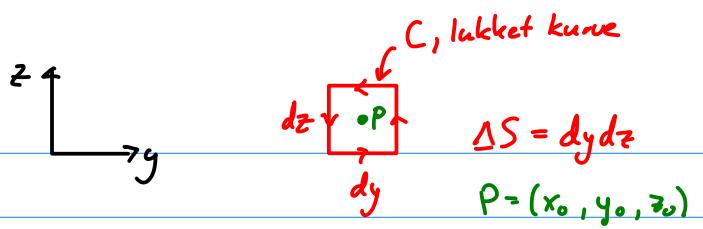
Gir $\int_V \nabla \cdot \vec{A} dV = \sum_i \oint_{S_i} \vec{A} \cdot d\vec{S}$

$$= \oint_S \vec{A} \cdot d\vec{S}$$

↑ kanskje en del av S , se figur

Curl (virveling)

$(\text{curl } \vec{A})_x \stackrel{def}{=} \lim_{\Delta S \rightarrow 0} \oint_C \frac{\vec{A} \cdot d\vec{l}}{\Delta S}$: Måler virvelingen av $\vec{A}$ rundt P normalt på x -aksen.

$$\oint_C \vec{A} \cdot d\vec{l} = \int_{\text{nede}} A_y(\text{nede}) dy - \int_{\text{oppne}} A_y(\text{oppne}) dy - \int_{\text{venstre}} A_y(\text{venstre}) dz + \int_{\text{høyre}} A_y(\text{høyre}) dz$$

$$\rightarrow \left(\frac{\partial A_z}{\partial y} - \frac{\partial A_y}{\partial z} \right) dy dz$$

↑
fordi $A_z(\text{høyre}) - A_z(\text{venstre}) = A_z(x_0, y_0 + dy, z_0) - A_z(x_0, y_0 - dy, z_0)$
 $= \frac{\partial A_z}{\partial y} dy$ osv.

$$\Rightarrow (\text{curl } \vec{A})_x = \frac{\partial A_z}{\partial y} - \frac{\partial A_y}{\partial z}$$

$$\text{curl } \vec{A} = \begin{vmatrix} \hat{x} & \hat{y} & \hat{z} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ A_x & A_y & A_z \end{vmatrix} = \nabla \times \vec{A}.$$

- Fins i cyl. og sfær. koord. Slå opp!

- $\nabla \times \vec{A}$ er en vektor
- $\nabla \times (a\vec{A} + b\vec{B}) = a \nabla \times \vec{A} + b \nabla \times \vec{B}$
- Merk at $\nabla \times (\nabla U) \equiv 0$ og $\nabla \cdot (\nabla \times \vec{A}) = 0$ (vis det!)

Stokes' teorem

$$\oint_C \vec{A} \cdot d\vec{l} = \int_S (\nabla \times \vec{A}) \cdot d\vec{S}$$

for enhver lukket kurve C
 C omstutter S

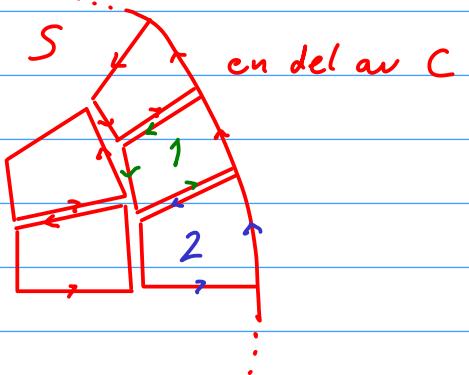
$$(\nabla \times \vec{A}) \cdot d\vec{S}_1 = \oint_{C_1} \vec{A} \cdot d\vec{l} \quad (\text{def. av curl})$$

$$(\nabla \times \vec{A}) \cdot d\vec{S}_2 = \int_{C_2} \vec{A} \cdot d\vec{l}$$

$$\int (\nabla \times \vec{A}) \cdot d\vec{S} = \sum_i \int_{C_i} \vec{A} \cdot d\vec{l}$$

$$= \oint_C \vec{A} \cdot d\vec{l}$$

intern kanselling (se figur)

Laplace-operatoren

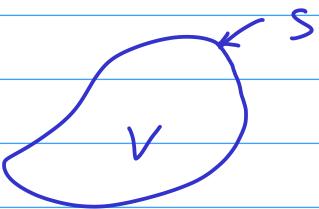
$$\nabla^2 V \equiv \nabla \cdot \nabla V = \left(\frac{\partial^2}{\partial x^2} + \frac{\partial^2}{\partial y^2} + \frac{\partial^2}{\partial z^2} \right) V$$

Fins også i syl. og sfer. koord. Slå opp!

Eks: Kontinuitetsligningen

Antar at massen totalt sett er bevart.

Dus.: En strøm av masse ut av S
må gå på bekostning av massen m i V .

$$\oint_C \vec{J} \cdot d\vec{S} = - \underbrace{\frac{dm}{dt}}_{\text{Strøm av } m \text{ ut av } S}, \quad \vec{J} = \rho \vec{v} = \text{strømtetthet}$$

$\text{minking av massen } m \text{ i } V.$

$$\text{Vi har } m = \int_V \rho dV, \text{ så } \oint_S \vec{J} \cdot d\vec{S} = - \frac{d}{dt} \int_V \rho dV$$

$$= \int_V \left(-\frac{\partial \rho}{\partial t} \right) dV$$

↑ hvis V er fast (tidsuavh.)

$$\text{Div. teoremet: } \oint_S \vec{J} \cdot d\vec{S} = \int_V \nabla \cdot \vec{J} dV.$$

$$\Rightarrow \int_V \left(\nabla \cdot \vec{J} + \frac{\partial \rho}{\partial t} \right) dV = 0$$

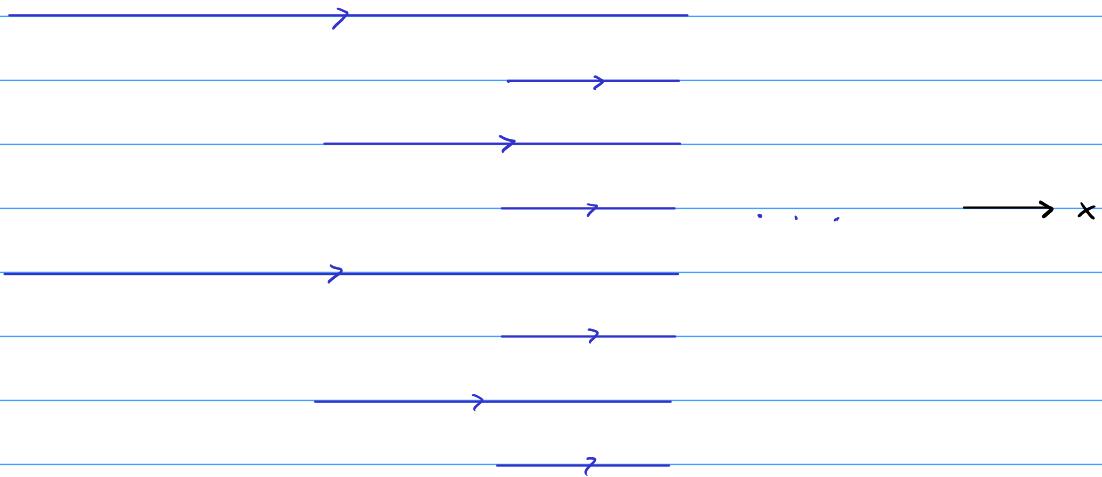
Gyldig for vilkårige V . Velger V mindre og mindre...

$$\Rightarrow \boxed{\nabla \cdot \vec{J} + \frac{\partial \rho}{\partial t} = 0}$$

Kontinuitetsligningen
Lokal bevaringslov for masse

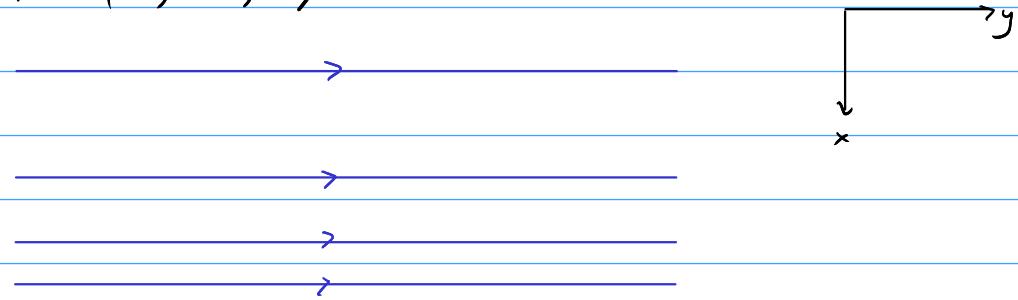
Eks: $\vec{A} = (kx, 0, 0)$, $k > 0$. Hvordan ser feltlinjene ut?

Finn $\nabla \cdot \vec{A}$ og $\nabla \times \vec{A}$ og vurder om svaret er rimelig.

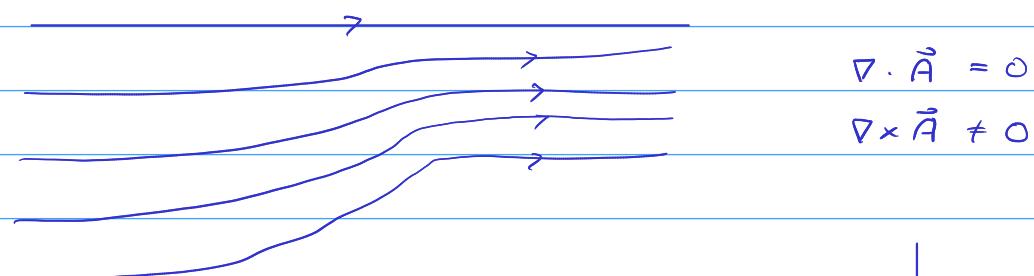
$$\nabla \cdot \vec{A} = \frac{\partial A_x}{\partial x} = k, \quad \nabla \times \vec{A} = \begin{vmatrix} \hat{x} & \hat{y} & \hat{z} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ kx & 0 & 0 \end{vmatrix} = 0$$

Eks: $\vec{A} = (0, kx, 0)$

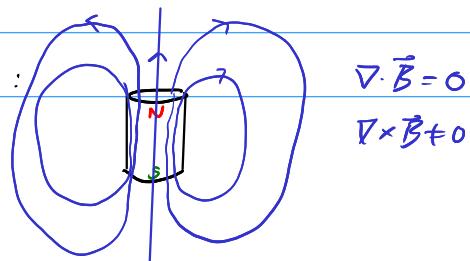

$$\nabla \cdot \vec{A} = 0, \quad \nabla \times \vec{A} = k\hat{z}$$

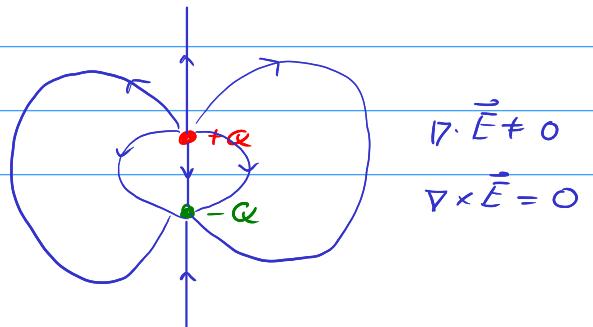
Eks:

Eks:

$$\nabla \cdot \vec{B} = 0, \quad \nabla \times \vec{B} = 0$$

$$\nabla \cdot \vec{E} = 0, \quad \nabla \times \vec{E} = 0$$